

JŪRATĖ PAJĖDIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

ORCID id: orcid.org/0000-0003-1542-2866

Mokslinių tyrimų kryptys: senosios ir dabartinės lietuvių kalbos sintaksė ir semantika, etnolingvistika, Lietuvos kultūros ir bažnytinių tekstų istorija.

DOI: doi.org/10.35321/all87-04

KIPRIJONO LUKAUSKO
PAMOKSLO APE
KIEMIONISZKAS NAMINIKU
PAWINASTES (1797) ATITIKTIS
JUOZAPO LEGAVIČIAUS
POWINNOSCI GASPNDARZOW
WIEYSKICH (1779) TEKSTAMS

Correspondence between *Pamokslas ape Kiemioniszkas Naminiku Pawinastes (1797)* by Kiprijonas Lukauskas with the texts from *Powinnosci Gospodarzow Wieyskich (1779)* by Juozapas Legavičius

ANOTACIJA

Straipsniu tęsiamas Kiprijono Lukausko (1757–1815) *Pamokslų* (žr. Karaciejus, par., 1996) sanklodos daugiasluoksniškumo ir atitikties šaltiniams, iš kurių buvo versta, tyrimas (apie pagrindinės 312 puslapių Lukausko rankraščio dalies *Pamokslas Isz Prisakimu Diewa* atitiktį Karolio Fabiani knygos *Missyi Apostolskiey Część II* (1783) tekstams (žr. Pajėdienė 2022). Šį kartą parodoma *Pamokslu ape Kiemioniszkas Naminiku pawinastes* vadintinos rankraščio dalies (p. 352–378) ir Juozapo Legavičiaus (1743–1812) knygelės *Powinnosci Gospodarzow Wieyskich* (1779) tekstų atitiktis.

ESMINIAI ŽODŽIAI: Kiprijonas Lukauskas (1757–1815), Juozapas Legavičius (Józef Legowicz, 1743–1812), Karol Fabiani (1716–1786), pamokslas kaip pamokymas, katalikiškos literatūros vertimai į lietuvių kalbą: XVIII amžius.

ANNOTATION

This article continues the research addressing the multilayered structure of *Pamokslai* by Kiprijonas Lukauskas (1757–1815) (see Karaciejus, ed., 1996) and its correspondence with the sources from which it was translated (on the correspondence between the main part of Lukauskas' manuscript *Pamokslas Isz Prsakimu Diewa* (p. 312) with the texts from the book *Missyi Apostolskiey Część II* (1783) by Karol Fabiani (see Pajėdienė 2022). This time, the article reveals the correspondence between the part of the manuscript entitled *Pamokslas ape Kiemioniszkas Naminiku Pawinastes* (p. 352–378) and the texts from the book *Powinnosci Gospodarzow Wieyskich* (1779) by Juozapas Legavičius (1743–1812).

KEYWORDS: Kiprijonas Lukauskas (1757–1815), Juozapas Legavičius (Józef Legowicz, 1743–1812), Karol Fabiani (1716–1786), sermon as an act of teaching, translations of Catholic literature into Lithuanian, 18th century.

ĮVADAS

Paaikėjus pagrindinės Kiprijono Lukausko (1757–1815) rankraštinio rinkinio¹ dalies, pavadintos *Pamokslas Isz Prsakimu Diewa Ape Pawinascias Giwenima Krikscioniszka* [...] (I–II; 1–310), ir Karolio Fabiani knygos *MISSYI APOSTOLSKIEY CZĘŚĆ II. W KTOREY SIĘ PRZEKLADAIĄ NAUKI Z PRZYKAZAN BOSKICH O POWINNOSCIACH ZYCIA CHRZESCIANSKIEGO* [...] (1783) tekstų atitikčiai² pradedama ryškėti ir kitose Lukausko rankraščio dalyse surašytų tekstų (p. 311–407) šaltiniai. Šį kartą aptariama LP tekstų grupė, vadintinos {*trumpai surinktu*} *pamokslu*³ *ape Kiemioniszkas Naminiku Pawinastes* (LP 352–378), sąsaja su 1779 m. Vilniuje išleista knygele *POWINNOSCI GOSPODARZOW WIEYSKICH w KROTKOSCI ZEBRANE PRZEZ X. LEGOWICZA PLEBANA KORKOZYSKIEGO Y DLA WYGODY*

¹ Vilniaus universiteto bibliotekoje saugomo F1–D654 rankraštinio 409 puslapių rinkinio perraša, žr. Karaciejus, par., 1996, toliau – LP.

² Daugiau žr. Pajėdienė 2022.

³ Plg. Lukausko rankraščio frazė *numanau paduoty* [...] *trumpay surinkta pamoksła ape Kiemioniszkas Naminiku pawinastes* LP 352.

*SWOICH PARAFIANOW DO DRUKU PODANE*⁴. Antraštėje nurodytas Karkažiškių klebonas yra Juozapas Legavičius⁵ (Józef Legowicz, 1743–1812). Kultūrologų jis apibūdinamas kaip talentingas ir veiklus, bet nepelnytai užmirštas XVIII a. II pusės – XIX a. pr. lenkiškai rašęs lietuviškosios (plačiau prasme⁶) kultūros veikėjas, teologijos mokslų daktaras⁷. Naujaisi Legavičiaus gyvenimo ir kūrybinio palikimo – rankraštinio ir spausdinto – tyrimai⁸ pateikė žinių apie kur kas didesnę jo parengtų spaudinių kiekį (net 18 vienetų)⁹, palengvino dalies jų pasiekiamumą¹⁰ ir leido nesunkiai rasti dar vienos Lukausko surašyto rankraščio dalies originalą bei suvokti Legavičiaus kūrybą kaip žymiai priimtinesnę lietuviškoje XVIII a. II pusės aplinkoje.

Šio straipsnio tikslas – parodyti Lukausko rankraščio trečiosios dalies, vadinamos *Pamokslu ape Kiemioniszkas Naminiku Pawinastes* (p. 352–378), ir Legavičiaus knygelės *Powinnosci Gospodarzow Wieyskich* (1779) pagrindinės dalies (I; 1–38) tekstų esminę atitiktį. To siekiant trumpai primenama Lukausko surašyto rankraščio struktūra¹¹, parodoma pagal eiliškumą trečiosios LP rankraščio tekstų grupės (p. 352–378) bendroji atitiktis nurodytosios Legavičiaus knygelės pagrindinės dalies tekstams ir apibūdinamas Lukausko surašytame vertime pasitaikančių nukrypimų nuo lenkiškojo originalo pobūdis.

⁴ Toliau cituojant naudojama santrumpa LegP. Dar plg. Kristinos Mačiulytės (2005: 111–112) lietuviškai teikiamą šios knygelės pavadinimą – *Kaimo ūkininkų pareigos*.

⁵ Šio autoriaus lietuviškasis įvardijimas kultūrologų darbuose kiek keitėsi, plg.: Juozas Legavičius (Mačiulytė 2005), Juozapas Legavičius (Pacevičius 2005), Juzefas Legavičius (Rokas 2010). Čia laikomasi naujausiuose tyrimuose teikiamo transponavimo – Juozapas Legavičius (plg. Bimbirytė-Mackevičienė 2017; Girininkaitė 2017).

⁶ Darbiniuose Jurgio Lebedžio (1776: 115–116) užrašuose apie lietuviškas knygas 1782 m. Troškūnų vienuolyno bibliotekos knygų kataloge nurodomas Legavičiaus *Katechizm dla ludz wieyskich* [...]. Dar plg. Pacevičius 2005: 241, 242.

⁷ Žr. Mačiulytė 2005: 55–56; Pacevičius 2005: 242; Bimbirytė-Mackevičienė 2017: 45.

⁸ Apie Bogdano Roko tyrimus žr. Mačiulytė 2005: 18; dar žr. Rokas 2010. Veronikos Girininkaitės (2017: 193–199) atlikta spaudinių ir rankraštinio paveldo analizė leido patikslinti ir Juozapo Legavičiaus biogramą, – iš minėto tyrimo primintini šie Legavičiaus biografijos faktai: spėjama, kad gimė 1743 m., studijavo Vilniaus jėzuitų akademijoje, pirmasis filosofijos mokslo laipsnis (bakalauro) suteiktas 1766 m., Akademijos studijos pabaigtos 1786 m., pirmieji šventimai 1768 m., tapo kunigu 1770 m., nuo 1772 m., turbūt iki mirties (1812 m.), vadovavo Karkažiškės bažnyčiai.

⁹ Žr. Girininkaitė 2017: 200–210.

¹⁰ Apie Legavičiaus leidinių skaitmenines publikacijas ir su šiuo kūrybiniu palikimu susijusių tyrimų galimybes žr. Girininkaitė 2017: 205.

¹¹ Užuominų apie LP sudedamąsias dalis (Biržiška [1963] 1990: 171) ir skirtingus lygmenis (Lebedys 1976: 41, 48, 51; Tereškinas 1992: 155) detalesnę aprašymą žr. Pajėdienė 2022: 75.

1. K. LUKAUSKO RANKRAŠTINIO RINKINIO DAUGIASLUOKSNIŠKUMAS

Prieš pereinant prie žadėto LP tekstų grupės kilmės klausimo prisiminti na Lukausko *Pamokslais* pavadinto rankraštinio rinkinio sandara, atskleidžianti ir tai, kad šiame rankraštyje žodis *pamokslas* dažniausiai vartojamas reikšme ‘pamokymas’¹².

Teminiu požiūriu Lukausko rankraščių sudaro penkios dalys:

- 1) rinkinys *Pamokslas Isz Prisakimu Diawa Ape Pawinascias Giwenima Krikscioniszka* LP I–II; 1–310;
- 2) pavadinimus su žodžiu *Pamokslas* turintys katechetiniai pamokymai apie tikėjimo pagrindus ir tikinčiųjų pareigas bei poterių, Prisakymų, sakramentų ir maldų tekstai LP 311–351;
- 3) *trumpai surinktu Pamokslu* [...] vadinamas 5 skyrelių rinkinys apie tikinčiųjų pareigas LP 352–378;
- 4) biblinė istorija apie Pasaulio sukūrimą *Historia łabay grazi yr unt Zinoima kiekwienam reykalinga* LP 379–400;
- 5) *Priedotkas isz Knigu Mundribes. Padeimy 1; 3; 7; 8; 20; 23; 24; 25* LP 401–407.

LP randamos trejopos teksto sukūrimo nuorodos. Pirmosios dalies antraštėje ir prakalboje pabrėžiamas (su)rašymo būdas (*Pamokslas* [...] *Surasitas*¹³. *Metusy Chrystusa 1797; Turi Malonus Skaytitojau runku rasita Kniga*¹⁴ LP I), trečiosios dalies pratarmėje – pats pateikimo faktas (*numanau paduoty wi siems Gaspadorems trumpay surinkta pamoksla ape Kiemioniszkas Naminiku pawinastes* LP 352), o ketvirtosios – naujas vertimas į lietuvių kalbą (*Dabar naujey Lietuwisz kay Izgul dita* LP 379). Būtent šios prakalbomis prasidedančios Lukausko rankraštinio rinkinio dalys (I, III ir IV pagal eiliškumą rinkinyje) pasižymi ir tęstine jas sudarančių skyrelių numeracija (žr. 1–ą lentelę). Tai tartum parodo visų šių trijų LP dalių nuoseklią sąsają su lenkiškais originalais. Du iš

¹² Apšvietos laikotarpio lietuviškuose raštuose žodis *pamokslas* vartojamas dviem reikšmėmis, kurios sietinos su lenkų kalbos žodžiais – *kazań* ‘pamokslas, kunigo sakoma religinio turinio kalba’ ir *nauka* ‘(pa)mokymas’ (plg. Gidžiūnas 1994: 269; Sverdiolas 2006: 50; Pajėdienė 2022: 74). Reikšmė ‘(pa)mokymas’ ypač ryški LP pirmosios dalies antraštėje bei trečiosios dalies pratarmėje. Nuo sakyklos kunigo sakomą kalbą Lukauskas pavadina ir žodžiu *kozoniūs* (plg. Mačiulytė 2005: 20–21), bet šio žodžio vartojimas LP išskirtinai retas (aptinkamas gal tik Fabiani prakalbos vertime, plg.: *Wartoty ju gale wietoy Nedieliniu Kozoniu Kunigay Plebonay* LP I–II, *Użyc ich mogą zamiast Niedzielnych Kazań Ichmość XX. Plebani* FP a2r–a2v).

¹³ Plg. atitinkamą frazę Fabiani knygos antraštėje: *NAUKI* [...] *NAPISANE*.

¹⁴ Plg. sakinį Fabiani prakalboje: *Masz Łaskawy Czytelniku drugą Część tey Apostolskiey Missyi* FP I.

jų jau yra aiškūs. Kaip minėta, pirmoji Lukausko rankraščio tekstų grupė (I–II; 1–310) perteikia lietuvišką Karolio Fabiani knygos *Missyi Apostolskiey Część II* (1783) versiją, o trečioji – keturis Juozapo Legavičiaus knygelės *Powinnosci Gospodarzow Wieyskich* skyrius.

LENTELĖ 1. K. Lukausko rankraščio sudėtinės dalys ir jų poskyriai

Teminiu požiūriu skirtingos LP rankraščio dalys (sutartinis eilės numeris ir paginacija)	Esamas (galimas) rankraščio dalies pavadinimas	Atskiros rankraščio dalies skyriai
I LP I–II; 1–310 ¹⁵	<i>Pamokslas Isz Prusakimu Diewa Ape Pawinascias Giwenima Krikscioniszka. Per Kuniga Cypriona Lukawski Plebona Traszkonu Surasitas. Metusy Chrystusa 1797.</i>	<i>Prakalba Pas Malona Skaytitoi</i> LP I–II
		<i>Pamokslas 1–30</i> LP 1–308
		<i>Regestras pamokslu</i> LP 309–310
II LP 311–351	<i>Pamokslas</i>	<i>Pamokslas</i> LP 311–339
		<i>Pawinastes</i> LP 339–341
		<i>Patogus Spasabas Kalbieima Poteru Bažnicioy su Zmoniemis Lietuwiszkay</i> LP 342–351
III LP 352–378	{ <i>Trumpai surinktas pamokslas</i> } <i>ape Kiemioniszkas Naminiku pawinastes</i>	<i>Kada wisa łaymibe Kiemioniszku Zmoniu [...] LP 352</i>
		<i>Padieimas 1; 2; 3; 4; 5</i> LP 353–378
IV LP 379–401	<i>Historia labay grazi yr unt Zinoima kiekwienam reykalinga</i>	<i>Malonom Skaytitojuy</i> LP 379
		<i>Historia 1–22</i> LP 380–401
V LP 401–408	<i>Priedotkas isz Knigu Mundribes Jezusa Sunaus Syrach, kuri wadinam Ecclesiasticus</i>	<i>Padeimy 1; 3; 7; 8; 20; 23; 24; 25</i> LP 401–408

¹⁵ Tik ši rankraščio dalis turi paties Lukausko ranka surašytus puslapių numerius nuo 1 iki 308, – *Prakalbą* [I–II] ir *Regestrą* [309–310], kiti rankraščio lapai nenumuoti. Gali būti, kad antraštėje Lukausko nurodyta 1797 m. data sietina tik su Fabiani knygos *Missyi Apostolskiey Część II* tekstų perrašu (vertimu), o kiti į LP rinkinį sudėti tekstai galėjo būti užrašyti ne vien 1797 m., bet ir kiek anksčiau ar vėliau (1796 m. Ukmergės dekanato vizitacijos akte nurodyta, kad klebonas Cypryan {Ł}ukowski nuo sakyklos su žmonėmis kalba lietuviškai ir mokymą jiems turi tinkamą – y *Naukę miewa stosowną* (plg. Lebedys 1976: 187); dar apie šio vizitacijos akto įrašais paremtas įžvalgas žr. Tereškinas 1992: 136, 144; 1996: 6; Bogušis 1996: 15–16; Mačiulytė 2005a).

2. BENDROJI K. LUKAUSKO *PAMOKSLO APE KIEMIONISZKAS NAMINIKU PAWINASTES* IR J. LEGAVIČIAUS *POWINNOSCI GOSPO-DARZOW WIEYSKICH* TEKSTŲ ATITIKTIS

Tikroji trečiojoje Lukausko rankraščio dalyje surašytų tekstų kilmė paaiškėja sugretinus juos su Legavičiaus *Powinnosci Gospodarzow Wieyskich* tekstais. Bendrosios turinio ir tekstų sanklodos atitiktis iliustravimui 2 lentelėje pateikiami: nurodytosios Legavičiaus knygelės pratarinė *Ponieważ wszelka szczęśliwość Wieyskich Ludzi* ir Lukausko surašytas lietuviškasis jos ekvivalentas *Kada wisa laymibe Kiemioniszku Zmoniu*, abiejų – lenkiškos ir lietuviškos – kūrinio versijų skyrių pavadinimai bei tuos skyrius pradedančių ir užbaigiančių pastraipų atkarpos. Perrašant citatas ryškesni lenkiško ir lietuviško teksto variantų nesutapimai ar papildymai buvo pabraukti, skirtumų (pavyzdžiui, leksinį dubletą) turinčios frazės paspalvintos, o LegP antraštės pažodinis atspindys LP III dalies pratarinėje paryškintas. Pasitaikantys struktūrinio ir leksinio nesutapimo atvejai aptariami kitame skyriuje.

LENTELĖ 2. J. Legavičiaus *Powinnosci Gospodarzow Wieyskich* ir K. Lukausko rankraščio trečiosios dalies tekstų struktūros ir turinio atitiktis (skyrių pavadinimai, kiekvieno skyriaus pradžios ir pabaigos pastraipų atkarpos)

Pavadinimas ¹⁶ ir tekstų apimtys	POWINNOSCI GOSPODARZOW WIEYSKICH <i>w KROTKOSCI ZEBRANE PRZEZ X. LEGOWICZA PLEBANA KORKOZYSKIEGO Y DLA WYGODY SWOICH PARAFIANOW DO DRUKU PODANE</i> LegP I; 1–39	LP 352–378
Pratarinė (pilnas teksto perrašas)	<i>Ponieważ wszelka szczęśliwość Wieyskich Ludzi Duchowna i doczesna, fczczegulnie zawisła od dobrego rządzienia się Gospodarzów Domu, względem Boga, i doczeŹności: Za przyzwoiąg, i naypotrzebnieyŹą rzecz Źądzę, dać Wam miłi Gospodarze o powinnościach WąŹszych ChreścianŹkich, i GospodarŹkich w krótkości Naukę.</i> LegP I	<i>Kada wisa laymibe Kiemioniszku Zmoniu, kaupt Diewiszka teyp ir kuniszka prasideda nuog giera taysimos yr ipaciej riedimos Gaspadoriu Namusy, pagal Diewa yr metine giwenima, tada uz priderunti yr wisay draugisciey Kiemioniszku Zmoniu reykalingsiausi daykta numanau paduoty wisiems Gaspadorems trumpay surinkta pamoksla ape Kiemioniszkas Naminiku pawinastes, darima prideruncios namusy Gaspadoristes, uzlaykima tarp sawes wiezliba grazuma, atolinima datirtas priezastis prisimetima ligu, supratima yr nuregieima nesuskaytitu priepuoliu.</i> LP 352

¹⁶ LP III dalies pavadinimo nėra, jis gali būti rekonstruotas iš pratarinės teksto.

I skyrius	<p>ROZDZIAŁ I. o POWINNOŚCIACH CHRZESCIAŃSKICH. LegP 1–13 <i>Pierwszą i nayifotniejszyą jest powinnością Gospodarzow Wieyskich, względem samych wiecznego, i domowników ich zbawienia, umieć gruntownie Tajemnice Wiary Świętey; Prawidła Chrześciańskiey Obyczayności; i starać się żeby dzieci, czeladź, i cała družyna domowa one gruntownie i należycie umiała.</i> [...] <i>W ten czas dla was wieyscy ludzie, złote szczęśliwości zakwitną wieki, której wam Królowie świata i Xiążęta zazdrościć będą, kiedy wyż wyrażone zbrodnie i występki u was z gruntu wyplete, zniefione, znifzczone, i wykorzenione będą.</i></p>	<p><i>Padieimas 1. Ape Pawinastes Krikscioniszkas. LP 353–360</i></p> <p><i>Wisu Gaspadoriu pirmiause yr ipaciause ira pawinastys, kaypo patiu, teyp yr namiszkiu mokiety gruntaunay Tajemnicias Wieros Szwętos reykalingas umzinuy dusios izganimuy. Taysiktus Krikscioniszka wielzlibuma. <u>Rupinties yr storofies</u>, idunt Waykay Sieymina yr wisy namay anus gruntaunay mokietu.</i> [...]</p> <p><i>Tuomet diel jusu kiemioniszki Zmones auksa sciesliwastios yr laymibes utzekies umziey, kuriu jums Karaley Swieta yr Kunigayksztey ziames uzwidies, kada iszrozitas yr <u>apreyksztas</u>, zlastes yr kaltibes tarp jusu bus wisiszkay iszrautas iszmestas, iszgaysintas yr isznykintas.</i></p>
II skyrius	<p>ROZDZIAŁ II. o POWINNOŚCIACH GOSPODARSKICH. LegP 13–23 <i>Jako Chrześciańskich, tak i Gospodarzkich należycie pełnienie powinności, niemniej potrzebne jeft wam naymilfi Gospodarze do docześney, i wieczney nabycia szczęśliwości. Przeto w krótkości je mam przedfiwzięcie przelożyć.</i> [...] <i>Niech że ci Pan Błogoflawi z Syonu, á ogłqday dobra Jeruzalem, po wszystkie dni życia twego.</i></p>	<p><i>Padieimas 2. Ape Pawinastes Gaspadoriszkas. LP 361–367</i></p> <p><i>Kaypo Krikscioniszku, teyp yr Gaspadoriszku prigulintiey pildimas pawinasciu ne mazay reykalingas ira dayktas. Jums milausy Gaspadorey unt apturieima umzinos yr metinios laymibes. Trumpay tada cionay anas izguldity pastanawijau.</i> [...]</p> <p><i>Teguł palaymina taw Ponas Diewas isz Siona, o regiesi gieribes Jeruzolimos wisosy dienosy giwenima tawa.</i></p>
III skyrius	<p>ROZDZIAŁ III. o OCHEĐOSTWIE. LegP 24–28 <i>Bóg wszystkim, co jeft na Niebie, i na ziemi z przedziwną rozrządzący mądrością, i porządkiem, chce żeby się u ludzi wszystko uciwie i porządnie działo, 1. Cor. 14. V. 40. Nie tylo w duchownych i Bozkich; lecz i doczesnych rzeczach.</i> [...]</p>	<p><i>Padieimas 3. Ape Graziby. LP 368–370</i></p> <p><i>Ponas Diewas wisus dayktus, kurie ira unt Dungaus yr unt Ziames stabuklingu riedidamas mundriby yr patogibiu, noria, idunt pas Zmones wis graziey wielzlibay yr patogiey daritumes. 1. Cor.: 14. Ne tiktay dwasiszkusy, bet yr Kuniszkusy dayktusy.</i> [...]</p>

	<p>5. Naofstatak pavinai sią ufilnie ftarac ludzie Wieyscy, zeby sią, jako we wnatrz przez duszę rozumną, i nieśmertelną; tak zwierzchnie przez powierzchowne ochędoftwo ciała, jedzenia, odzenia, miefzkania &c. przyftoyność, pocztwość w myślach, ftowach, ftprawach, poftępkach, stan ich daleko sią różnił od ftanu źwierząt i bydłat.</p>	<p>5. Unt gata rupey turia Zmones Kiemioniszky storoties, idunt kaypo widuriey sirdies yr <u>sumnenios</u> par duszy razumna ir nesmertelna, teyp yr isz wirszaus par wirszutiny graziby kuna walgimusy rubusy giwenimy uzlaykity, priderieima wiezlibuma yr Zmonisty, myslosy, zodziusy, darbusy apseimusy. Nes ju stonas tolesney skirtumes nuog stona zwieru galwiju, bundisciu yr wisokiu bestiju.</p>
<p>IV skyrius</p>	<p>ROZDZIAŁ IV. o PRZYCZYNACH CHOROBY w WIEYSKICH LUDZIACH. LegP 28–37 Ponieważ barzo wiele Wieyskich ludzi przez samę niebacznosc, i nieostrzoność często w rozmaite ftlabości, niemocy, długie, niebešpieczne, i nieuleczone <u>nawet</u> choroby wpadać zwykli, i śmierci przed czasem prętkie: Zatym za naypotrzebnieyftą rzecz osądzilem, tu w krótkości zebrane, i naypopolitfze z došwiadczzenia i zdania powfzechnego Doktorów wyliczyć przyczyny chorob; iżby sią tym skuteczniey, onych <u>unikac</u> i kajać mogli. [...]</p>	<p>Padieimas 4. Ape priezastes Ligu Kiemioniszkusy Zmoniesy. LP 371–376 Kada labay daug Kiemioniszku Zmoniu per paty ne numony yr nesargiby tunkiey ing tulus silpnumus, neigaleimus, ilgās bayses yr ne iszgiditas Ligas impuolty priprunta yr smerti pirm ciesa greytay gauna. Dieł to uz didziausi yr reykalingiausi numanau cia trumpay surasitas wisiems Zmoniems isz paties datirima yr wisu giditoju iszmanima iszreykszty yr surasity priezastes Ligu, idunt kuo greyciausey anu <u>iszsisaugoty</u> galietu. [...]</p>

	<p>12. <i>Jak się macie obchodzić z choremi osobliwie względem ich pokarmu, i napoju, tę wam naypotrzebniejszą dają radę, i przestrogę powziętą od <u>naydoskonalszych Doktorów, czyli Lekarzow. A</u> 1. Chorych ani w zbytnim gorącu, ani zimności, ale w letnim i pomiernym trzymać trzeba powietrzu. [...] Wzysklich gorących trunkow bronić choremu, jako to: gorzalki, wina, miodu pitego, piwa chmielnego; gdyż pomienione trunki nieuśmierają, lecz pomnażają gorączkę dobijając chorego. Lecz dawać do picia wodę czystą zdrową, kryniczną, w garku nowym chędogim, wywarzoną, z wrucieniem do niey po wygotowaniu kawałka chleba przed ogniem osufzonego i odstudzoną. <u>Abo nayzdrowszy napoy dla chorych nazwany TIZANNA, która się tak robić powinna [...]</u>¹⁷.</i></p>
<p>Priedas / IV skyrius</p> <p>SRZODKI USTRZEZENIA SIĘ ZARAZI OD CHORYCH ZARAZLIWĄ MAIĄCYCH CHOROBE. LegP 37–39</p> <p>1. Nie być bojaźliwym, i niełękac się zarażenia się; bo zbytnia bojaźń i lękanie się wrażenia szkodliwie czynić zwykła; [...]</p> <p>10. Barzoby rzecz dobra i bešpieczna była, gdyby chorzy zaraźliwą mający chorobę od zdrowych ofobną izbą oddzieleni bywali, [...]</p> <p>Zyczylbym, gdyby te nayifotniejszye, <u>acz w powfzechności, i kròtko w tey Kfiążecce zebrane</u> powinności swoje, Gospodarze umiejący czytać, jak nayczęściey przeczytywali, w pamięć sobie wraźali, nauczali się, i drugim teyże umiejętności przez rozmowy udzielali.</p>	<p>Padieimas 5. Ape Iszsisaugoima yr uzkrietima Ligoniu prisimetuncias Ligas turinciu. LP 376–378</p> <p>1. Ne buty drebulingu yr nesibaydity prisimetima Ligos, nes didzia bayme yr netikietas baydimos priprunta uzkrietima Ligos darity. [...]</p> <p>10. Łabay gieras dayktas butu, kada Ligonay prisimetuntas Ligas turintis nuog sweyku ipacioy <u>Seklicioy arba Gricioy</u> atskirty butu, [...]</p> <p>Noriecio, idunt Gaspadorey skaytity mokuntis, kapp tunkiausey <u>tas</u> sawa pawinastes perskaytitu, unt pomietes iszsimokitu, yr kitiems to moksła, <u>kalbosy, yr pasakosy</u> paduotu.</p> <p>Ad M†D Glor</p>

¹⁷ Lukausko rankraštyje LegP IV skyrelio vertimas baigiasi ties priešpaskutine pastraipa – į LP nepateko Legavičiaus pateiktas *Tizanna* gėrimo naudos ir pagaminimo aprašymas (plg. LegP 36–37).

3. K. LUKAUSKO PAMOKSLE APE KIEMIO- NISZKAS NAMINIKU PAWINASTES RANDAMŲ NUKRYPIMŲ NUO LENKIŠKOJO ORIGINALO POBŪDIS

Iš 2-oje lentelėje pateikto ekvivalentiškų Legavičiaus knygelės ir Lukausko rankraščio citatų sugretinimo matyti esminė tiriamųjų šaltinių teksto san-klodos ir turinio atitiktis. Vis tik Lukausko surašytoji lietuviškoji *Powinności Gospodarzow Wiewskich* teksto versija ne visada teikia pažodinį lenkiškojo originalo vertimą. Lukausko tekste pasitaikančius originalo modelio nepaisymus galima susieti su kiek kitaip suvoktomis pamokslu vadinamų pamokymų reprezentavimo užduotimis bei poreikiu lietuviškajai klausytojų (skaitytojų?) auditorijai pateikti kuo suprantamesnį tekstą.

Pirmiausia minėtina tai, kad kaip ir LP I tekstų grupės atveju – t. y. Fabiani knygos vertimą teikiančioje rankraščio dalyje – nėra nurodomas tikrasis (pir-masis) teksto kūrėjas. Aptariamasis Lukausko rankraščio skyrius, perteikiantis Legavičiaus knygelės pagrindinės tekstų dalies vertimą, pradedamas ne pava-dinimu, o praplėsta pratarne, įtraukiančia ir pažodinį LegP antraštinės frazės vertimą (plg. 2-os lentelės 1-oje ir 2-oje eilutėse paryškintas frazes). Tvarkingai surašytoje pratarinėje *Kada wisa łaymibe Kiemioniszku Zmoniu* (žr. paveikslą) ran-dame ir papildomai pateiktą temų, kurios bus šioje tekstų grupėje aptariamoms, išvardijimą (plg.: *dać [...] o powinnościach [...] Naukę. LegP I -> paduoty [...] pa-moksła ape [...] pawinastes, darima prideruncios namusy Gaspadoristes, uzlaykima tarp sawęs wiezliba grazuma, atolinima datirtas priezastis prisimetima ligu, supрати-ma yr nuregieima nesuskaytitu priepuoliu LP 352) – Legavičiaus knygelėje ši in-formacija randama knygelės turinio registre (žr. *REGISTR. Rzeczy zawierajacych się w Księżecci LegP 48*). Lenkiška ir lietuviška pratarinės atspindi skirtingą jų autorių santykį su adresatu: Legavičiaus tiesioginį kreipimąsi į klausytojus *Wam mili Gospodarze* Lukauskas keičia neutraliu tikslingo adresato įvardijimu *wisiems Gaspadorems* ir pagal poreikį kiek kitaip dėlioja šio sakinio dėmenų tvarką (žodžių tvarkos pakeitimo atvejų esama ir daugiau, plg.: *Pierwszą i nayifotniejszyą jest powinnością Gospodarzow Wiewskich LegP 1 -> Wisu Gaspadoriu pirmiause yr ipaciause ira pawinastys LP 353*) bei atsisako Legavičiaus pateiktos kalbamų da-lykų išdėstymo pirmenybiškumo nuorodos (*i tarać się żeby dzieci, czeladź [...] one gruntownie i nałężycie umiała. A na przywiedzenie tego do skutku. Trzeba 1mo. W Niedziele, i Święta Uroczyfte [...] się przybywać do Kościoła. LegP 1–2 -> Rupinties yr storoties, idunt Waykay Sieymina [...] anus gruntaunay mokietu. Nedieli-osy die-nosy yr Metu Szwałentiosy [...] pributu yr ateytu ing Bażniczy LP 353).**

Kai kuriuos skirtumus galėjo lemti nevienodi teksto skaitymo spaudinyje ir rankraštyje (individualus skaitymas vs. skaitymas klausytojams) tikslai – su tuo sietinas LegP struktūravimo nuorodų ignoravimas Lukausko rankraštyje (plg.: [...] *i żalu za grzechy, jako jeft niżej w ofstanim Rodziale przy końcu położone*. LegP 3 -> [...] *yr Gayleste uz griekus*. LP 354; *te nayifotnieyfsze, acz w powfzechności, i krótko w tey Kfiążecce zebrane powinności* LegP 39 -> *tas sawa pawinastes* LP 378). Kartais Lukauskas praleidžia Legavičiaus knygelėje nurodytus informacijos gavimo šaltinius, pavyzdžiui, neverčiama *daję radę* [...] *powziętą od naydoskonalfzych Doktorów, czyli Lekarzow* (žr. sugretinimus 2 lentelėje ties LegP 37 ir LP 376 atkarpomis), nors kitur panašaus turinio pastaba vertime yra pateikiama (plg.: *z doświadczenia i zdania powfzecnego Doktorów wyliczyć przyczyny chorob* LegP 28 -> *isz paties datirima yr wisu giditoju iszmanima iszreykszy yr surasity przyzastes Ligu* LP 371). Kiek didesniu nukrypimu nuo originalo struktūros laikytina IV skyrelio tekstų sutapties pabaiga ties priešpaskutine pastraipa – Lukausko rankraštyje nėra Legavičiaus pateikto gėrimo receptūros (žr. pastabą 17 išnašoje).

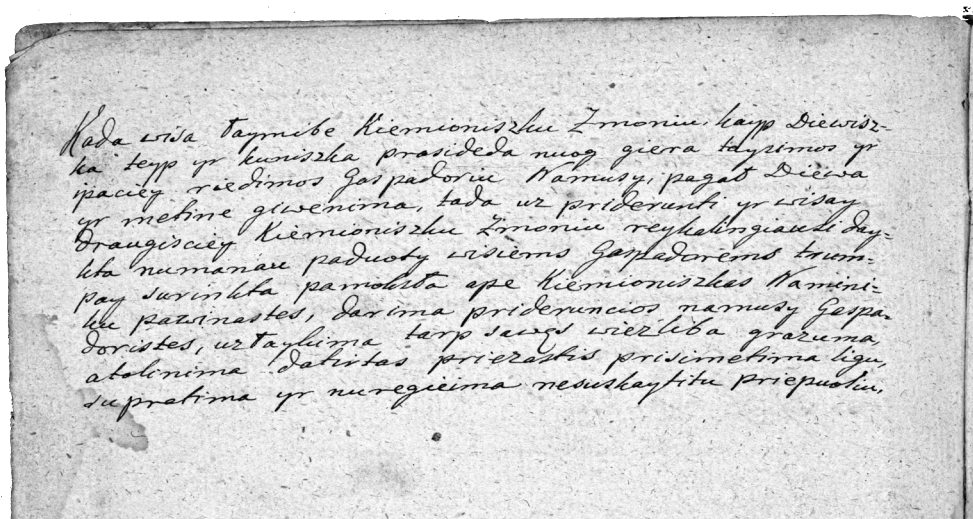
Šie ir kiti panašaus pobūdžio smulkūs nukrypimai nuo lenkiškojo originalo leidžia manyti, kad LP III dalies tekstas buvo apmąstytas (ir gal jau ne kartą taisytas ir perrašytas) Legavičiaus *Powinnosci Gospodarzow Wieyskich* pagrindinės tekstų grupės – tai 4 skyriai su papildymu –¹⁸ vertimas. Tai parodo tvarkinga rašysena, kuri būdinga ne vien LP III dalies tekstams, bet ir visam rankraščiui. Ar Lukauskas yra vienintelis šios Legavičiaus knygelės lietuviškojo teksto autorius, ar tik vienas iš ne pirmą kartą perrašomo vertimo tobulintojų ir redaktorių? Bet kuriuo atveju, LP III dalies teksto sugretinimas su originalu rodo jau Mikalojaus Daukšos raštuose randamų teksto vertimo nuostatų¹⁹ tąsą. Lukausko surašytame vertimo tekste pagal poreikį teikiami leksiniai dubletai (plg. *przez rozmowy udzielali* LegP 39 -> *kalbosy, yr pasakosy paduotu* LP 378; *od stanu zwierząt i bydłąt* LegP 28 -> *nuog stona zwieriu galwiju, bundisciu yr wisokiu bestiju* LP 370; *same chwafty, i pokrzywy rozkrzewaly się* LegP 27 -> *pates usnis notrines, dilgines płatinos* LP 370²⁰), koreguojama paragrafų struktūra (plg. kitokį skyrelio *Padieimas* 5 ekvivalentiškumą LegP 37), ieškoma kuo įprastesnio tam tikrų

¹⁸ Lukausko rankraščio skirsnysje *Patogus Spasabas Kalbieima Poteru Bażnicioy su Zmoniemis Lietuwisz kay* (p. 342–351) esama Legavičiaus knygelės V skyriaus tekstų atspindžio, bet nuoseklios sąsajos vien su šio skyriaus tekstais nėra, todėl šios LP tekstų dalies kilmei išaiškinti reikalingas papildomas tyrimas.

¹⁹ Apie Daukšos *Katekizme* (1595) esančių lenkiškąjį originalo tekstą papildančių intarpų ir nukrypimų nuo lenkiškojo originalo pobūdį žr. Lebedys 1963: 203–204, 207–208; Palionis 1995: 30; Michelini 2001; Pajėdienė 2018.

²⁰ Dar plg. 2 lentelėje paspalvintas ir pabrauktas frazes.

ūkines (pvz., *bez pożytecznie* LegP 27 -> *nederunciey Ziame gulieje* LP 370) ir geopolitines realijas (plg. *żądaniu Kraju całego* LegP 4 -> *noruy wisos Karalistes* LP 354 ir *Gospodarzów Litewskich* LegP 21 -> *Gaspadoriu Lietuwos* LP 365)²¹ bei vertybines ar teologines nuostatas (plg. *przystoyność, poczciwość* LegP 28 -> *priderieima wiezlibuma yr Zmonisty* LP 370; *jako we wnątrz przez duszję rozumną* LegP 28 -> *kaypo widuriey sirdies yr sumnenios par duszy rozumna* LP 370) perteikiančių sąvokų. Beje, pastaroji citata, kuria Lukauskas Legavičiaus frazę *we wnątrz* keičia fraze *widuriey sirdies yr sumnenios*, itin primena Daukšos katekizme pateiktą ar panašaus skambesio analogiškos lenkiškosios Jakubo Ledesmos teksto versijos atkarpą (plg.: *idant' teip widurūę βirdiēs māno / nē butū kitā dumā / nei nōras* DK 166₁₄ *aby tak wnątrz w sercu moim nie byłā insza myśl ani ch{e}ć* LeK 126₃). Gal tarp įvairių Lukausko skaitinių²² būta ir Daukšos katekizmo? Bet ko-kiu atveju nustatytoji pagrindinės LegP ir LP III dalies tekstų atitiktis atspindi Legavičiaus tekstų populiarumą to meto lietuviškoje kultūrinėje aplinkoje.

PAV. LP 352²³ puslapio viršutinėje dalyje surašyta pratarmė *Kada wisa taimibe Kiemioniszku Zmoniu* (nuotrauka iš Vilniaus universiteto bibliotekoje saugomo F1–D654 rankraštinio rinkinio)

²¹ Apie pirmojoje LP dalyje randamus Lietuvos ir Lenkijos įvardijimus žr. Pajėdienė 2022: 77, 78–79, 82–83.

²² Apie Lukauską kaip vieną iš Troškūnų bernardinų vienuolyno turimo lietuviškų knygų rinkinio sudarytojų, galimai net kartu su Juozapu Legavičiumi, žr. Pacevičius 2005: 181, 236, 241, 254.

²³ Kaip jau minėta, ši paginacija sutartinė – pats Lukauskas sunumeravo tik pirmosios dalies puslapius.

IŠVADOS

Naujausi Juozapo Legavičiaus (Józef Legowicz, 1743–1812) kūrybinio palikimo tyrimai ir viešai skelbiamos kai kurių kūrinių skaitmeninės versijos leido nesunkiai nustatyti dar vienos Kiprijono Lukausko (1757–1815) surašyto rankraščio dalies tikrąją kilmę. Lukausko *Pamokslais* vadinamo rankraščio (Karaciejus, par., 1996) trečiosios dalies prakalboje *Pamokslu ape Kiemioniszkas Naminiku pavinastes* pavadinta tekstų grupė (p. 352–378) teikia Legavičiaus knygos *Powinnosci Gospodarzow Wieyskich* (1779) pagrindinės dalies tekstų (I; 1–38) vertimą. Lukausko rankraštyje pasitaikantys nukrypimai nuo lenkiškojo originalo yra susiję su rankraščiu (o ne spaudiniu) būdingu teksto reprezentavimu bei su lietuviško teksto įprastumu. Tvarkingai surašytame Lukausko rankraštyje papildomai pateikiami leksiniai kai kurių žodžių paralelizmai, randamos netikėtai neklusnios (nepažodžiui išverstos) sąvokos, praleidžiamos ar perstumdomos frazės, pasirenkama kiek kitokia žodžių tvarka sakinyje. Aptariamąsios rankraščio dalies tekstui būdingos ypatybės leidžia šią rankraščio dalį laikyti ne darbiniu, bet jau perrašytu (o gal ir ne kartą) švarraščiu. Atidesnė šios trečiosios LP tekstų grupės bei Fabiani knygos *Missyi Apostolskiey Część II* (1783) vertimą teikiančios pirmosios LP tekstų grupės kalbinio lygmens analizė, pagrįsta sistemišku vertimo gretinimu su originalų tekstais, leis papildyti jau atliktus Lukausko rankraščio kalbos tyrimus (plg. Karaciejus 1996; Zinkevičius 2001) ir galbūt parodys daugiau dėsningų vertimo skirtumų ir (ar) sąsajų su kitomis LP tekstų grupėmis. Bet tai jau kitų tyrinėjimų užduotys.

ŠALTINIAI IR JŲ SUTRUMPINIMAI

DK – [Daukša Mikalojus 1595] *KATHECHISMAS* ir *Trumpas Budas Pafifákimo* in Jakštienė V., Palionis J., par., 1995. *Mikalojaus Daukšos 1595 metų Katekizmas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla; *Mikalojus Daukša, Katekizmas*, 1595, e. tekstą rengė M. Šinkūnas, konkordancijas rengė M. Šinkūnas, V. Zinkevičius, Vilnius: 2006. Prieiga internete: <http://seniejirastai.lki.lt/db.php?source=1>.

FP – [Fabiani Karol 1783] *Missya apostolska do pokuty i powstania z grzechów prowadząca, na trzy części podzielona / przez X. Karola Fabianiego [...] napisana, po różnych miejscach mowiona. MISSYI APOSTOLSKIEY CZĘŚĆ II. W KTOREY SIĘ PRZEKLADAIĄ NAUKI Z PRZYKAZAN BOSKICH O POWINNOŚCIACH ŻYCIA CHRZESCIANSKIEGO. PRZEZ X. KAROLA FABIANIEGO KANONIKA KALISKIEGO, SZKÓŁ WYDZIAŁOWYCH ŁĘCZYCKICH KAZNODZIĘ NAPISANE, PO ROŻNYCH MISSYACH MOWIONE, I DO DRUKU PODANE. Za dozwoleciem Zwierzchności. w KALISZU, 1783. w Drukarni J. O. Xcia Jmci PRYMASA, Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego*. Prieiga internete: <https://>

polona.pl/item/missyi-apostolskiey-czesc-ii-w-ktorey-sie-przekladaia-nauki-z-przykazan-boskich-o,MTM5MjMwNjYx/4/#info:metadata.

LegP – [Legowicz Józef 1779] *POWINNOSCI GOSPODARZOW WIEYSKICH w KROTKOSCI ZEBRANE PRZEZ X. LEGOWICZA PLEBANA KORKOZYSKIEGO Y DLA WYGODY SVOICH PARAFIANOW DO DRUKU PODANE. Wilno: w Drukarni J. K. Mci przy Akademii*. Prieiga internete: https://kolekcijos.biblioteka.vu.lt/islandora/object/kolekcijos%3AVUB01_000520655.

LeK – [Ledesma Jakub ~1572] *NAVKA CHRZESCIANSKA Przez Jakubá Ledezmá Theologá zebrania P. Jezusowego nápiány / á teraz 3 Wlofskiego ná Polfskie przelożony. W WKRAKOWIE; Krotki obyczay ípowiedzi: dla tych / ktorzy często vżywaia tego Sakramentu: 3 Wlofskiego ná Polfskie przelożony*. Transliteruotas J. Ledesmos katekizmo tekstas in Jakštienė Vida, Palionis Jonas, par., 1995: *Mikalojaus Daukšos 1595 metų Katekizmas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 457–602.

LP – [Lukauskas Kiprijonas 1797] Vilniaus universiteto bibliotekoje saugomo F1–D654 rankraštinio rinkinio *Pamokslas Isz Prisakimu Dieva Ape Pawinascias Giwenima Krikscioniszka* perrašas paskelbtas knygoje Karaciejus Juozas, par., 1996: Kiprijonas Lukauskas *Pamokslai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

LITERATŪRA

Bimbirytė-Mackevičienė Aistė 2017: Arnionių dvaro koplyčių pėdsakais. – *Menotyra* 24(1), 37–54.

Biržiška Vaclovas [1963] 1990: *Aleksandrynas 2: XVIII–XIX amžiai*, 2-asis foto-grafuotas leidimas, Vilnius: Lietuvos kultūros fondas.

Bogušis Vytautas 1996: Iš „Pamokslų“ rengimo istorijos ir archyvų. – Kiprijonas Lukauskas *Pamokslai*, par. J. Karaciejus, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 14–17.

Gidžiūnas Viktoras 1994: *Jurgis Ambraziejus Pabrėža*, Vilnius-Roma: Lietuvių katalikų mokslo akademija.

Girininkaitė Veronika 2017: Juozapas Legavičius (1743–1812). Gyvenimas ir raštai. – *Senoji Lietuvos literatūra* 45, 191–213.

Karaciejus Juozas 1996: Kelios pastabos dėl K. Lukausko „Pamokslų“ kalbos. – Kiprijonas Lukauskas *Pamokslai*, par. J. Karaciejus, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 18–20.

Lebedys Jurgis 1963: *Mikalojus Daukša*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.

Lebedys Jurgis 1976: *Lietuvių kalba XVII–XVIII a. viešajame gyvenime*, sud. V. Zaborskaitė, Vilnius: Mokslas.

Mačiulytė Kristina 2005: *Kad Tėvynė gyvuotų...: XVIII amžiaus antrosios pusė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės proginiai pamokslai*, red. S. Narbutas, ser. *Senosios literatūros studijos*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Mačiulytė Kristina 2005a: Kiprijono Lukausko (1757–po 1798) biografijos mįslės. – *Literatūros tyrimų erdvės: studijos profesoriaus Juozo Girdzijausko 70-mečiui*, sud. S. Narbutas, ser. *Senoji Lietuvos literatūra*, kn. 19, 243–248.

Michelini Guido 2001: Itališkas Ledesmos katekizmas *Dottrina christiana*: Daukšos panaudoto lenkiško teksto šaltinis. – *Acta Linguistica Lithuanica* 44, 227–250.

Pacevičius Arvydas 2005: *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais: dingęs knygos pasaulis*, Vilnius: Versus Aureus.

Pajėdienė Jūratė 2018: Pažvelgus į Mikalojaus Daukšos *Katekizmo* (1595) ir jo lenkiškojo originalo tekstų neatitikimus. – *Vertimo studijos* 11, 31–48.

Pajėdienė Jūratė 2022: Apie Kiprijono Lukausko surašyto *Pamokslo iz Prisaikimu Diawa* [...] (1797) atitiktį Karolio Fabiani *Missyi Apostolskiey Część II* (1783) tekstams. – *Acta Linguistica Lithuanica* 86, 68–88.

Palionis Jonas 1995: Pratarė. 1595 metų katekizmas ir jo leidimai – *Mikalojaus Daukšos 1595 metų Katekizmas*, par. V. Jakštienė, J. Palionis, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 7–8, 15–39.

Rokas Bogdanas 2010: Juzefas Legovičius – švietimo laikotarpio pamokslininkas Lietuvoje. – *Tarp knygų* 5, iš lenkų k. vertė M. Ivanovič, Vilnius: Lietuvos nacionalinį Martyno Mažvydo biblioteka, 23–30.

Sverdiolas Arūnas 2006: *Apie pamėklinę būtį*, Vilnius: Baltos lankos.

Tereškinas Artūras 1992: Stiliaus ir žanro problemos M. Alšausko ir K. Lukausko pamoksluose. – *Senosios literatūros žanrai*, red. komisija J. Girdzijauskas, I. Lukšaitė, A. Samulionis, red. R. Jurgėlėnaitė, ser. *Senoji Lietuvos literatūra*, kn. 1, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 104–163.

Tereškinas Artūras 1996: „Mielas mums gyvenimas...“. – *Kiprijonas Lukauskas Pamokslai*, par. J. Karaciejus, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 5–13.

Zinkevičius Zigmantas 2001: Kiprijono Lukausko „Pamokslų“ kalba. – *Baltistica* 36(1), 61–75.

Correspondence between *Pamokslas ape Kiemioniszkas Naminiku Pawinastes* (1797)
by Kiprijonas Lukauskas with the texts from
Powinnosci Gospodarzow Wieyskich (1779)
by Juozapas Legavičius

SUMMARY

The article discusses the origin of yet another group of texts from the manuscript titled *Pamokslai* by Kiprijonas Lukauskas (1757–1815) (Karaciejus, ed., 1996), which has recently come to light. The group of texts, which is called *Pamokslas ape Kiemioniszkas Naminiku pawinastes* (LP 352–378) in the preface, provides the translation of the main part (LegP I; 1–38) of the texts from the book *Powinnosci Gospodarzow Wieyskich* (1779) by Juozapas Legavičius (Józef Legowicz, 1743–1812). Occasional digressions from the Polish original found in Lukauskas' manuscript are related to the representation of the matters under discussion in the manner typical of the manuscript (not the printed matter) and the usual form of the Lithuanian text. The manuscript neatly written by Lukauskas provides the lexical parallelisms of certain words and contains unexpectedly 'disobedient' (not translated word-for-word) concepts; it omits or re-locates certain phrases and chooses a slightly different order of words in a sentence. The above features characteristic of the part of LP under discussion allow us to consider this part of the manuscript not a draft but a fair copy.

Įteikta 2022 m. spalio 2 d.

JŪRATĖ PAJĖDIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

jurate.pajediene@lki.lt